

Tarih Boyunca Sanat

Tarih Boyunca Sanat

Dünya Sanat Tarihinde
Üsluplar ve Akımlar

Önsöz	9
Sözlükçe	353
Dizin	361
Görsel Kaynakçası	365

Bilgi Çağı:

Yirmi Birinci Yüzyıl - Yirminci Yüzyıl Sonları

İnternet Sanatı	13
İlişkisel Sanat	15
Genç Britanyalı Sanatçılar	17
İğrenç Sanat	19
'85 Yeni Dalga	21
Küba Rönesansı	23
Çağdaş Aborijin Sanatı	25
Neo-Geo	27
Postmodernizm	29
Düsseldorf Okulu	31
Yeni Dışavurumculuk (Neo-Ekspresyonizm)	33
Londra Okulu	35
Yeni Topografya	37
Arazi Sanatı	39
Feminizm	43
Video Sanatı	47

Uzay Çağı:

Yirminci Yüzyıl Ortaları

Kurumsal Eleştiri	53
Mono-ha	55
Beden Sanatı	57
Arte Povera	59
Post-Minimalizm	61
Conceptualismo	63
Kavramsal Sanat	65
Minimalizm	67
Bilgisayar Sanatı	71
Fotorealizm	73
Postkolonyal Afrika Sanatı	75
Pop Art	77
Fluxus	81
Kinetik Sanat	83
Bay Area Funk	85
Viyana Aksiyonizmi	87
Nouveau Réalisme	89
Yeni-Dada	91
Guohua	93
Progresif Ressamlar Grubu	95
Yeni Somutçuluk	97
Letrizm	99
Asamblaj	101
Jikken Kōbō	103
Renk Alanı Resmi	105
Soyut Dışavurumculuk	107
Gutai	111
Taşizm	113
Arte Madí	115
Cobra	117
Art Brut	119

Savaşan Dünya:

Yirminci Yüzyıl Başları

St Ives Okulu	125
Bölgeselcilik	127
Harlem Rönesansı	129
Sosyalist Gerçekçilik	131
f/64 Grubu	133
Çin Tahta Baskı Akımı	135
Somut Sanat	137
Presizyonizm	139
Santiniketan	141
Neue Sachlichkeit (Yeni Nesnellik)	143
Meksika Rönesansı	145
Yeni Kültür Hareketi	149
Sürrealizm (Gerçeküstüçülük)	151
Bauhaus	155
Pürizm	157
De Stijl	159
Dada	161
Konstrüktivizm	163
Süprematizm	165
Vortisizm	167
Fütürizm	169
Pittura Metafisica (Metafizik Resim)	171
Bloomsbury Grubu	173
Orfizm	175
Der Blaue Reiter (Mavi Süvari)	177
Die Brücke (Köprü)	179
Kübizm	181
Foto-Ayrılıkçı Akım	185
Fovizm	187
Viyana Sezessionu (Viyanalı Ayrılıkçılar)	189
Primitivizm (İlkelcilik)	191

Sanayi Devrimi: On Dokuzuncu Yüzyıl

Nabiler	197
Yōga Resim Sanatı	199
Nihonga Resim Sanatı	201
Les Vingt	203
Sentetizm	205
Sembolizm	207
Post-Empresyonizm	209
Neo-Empresyonizm	211
Japonizm	213
Empresyonizm	215
Lüminizm	219
Estetik Akım	221
Ön Raffaellocu Kardeşlik	223
Barbizon Okulu	225
Şangay Okulu	227
Realizm (Gerçekçilik)	229
Oryantalizm	231
Hudson River Okulu	233
Juste Milieu	235
Nazarenler	237
Romantizm	239
Nanga	241

Aydınlanma Çağı: On Sekizinci Yüzyıl

Neo-Klasisizm	247
(Doğu Hindistan) Şirket Resmi	249
Pitoresk	251
Yüksek Üslup	253
Racastani Resim Sanatı	255
Pahari Resim Sanatı	257
Ukiyo-e	259
Rokoko	261
Babür Resim Sanatı	263
Qing Eksantrikleri	265

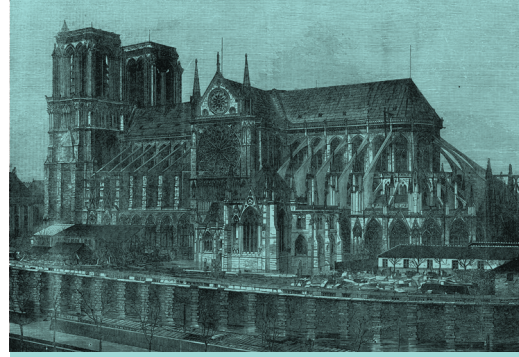
Keşifler Çağı: On Yedinci Yüzyıl

Rinpa Ekolü	271
Deccan Resim Sanatı	273
Tosa Ekolü	275
Qing Ortodoksisi	277
Hollanda Altın Çağı	279
İspanyol Altın Çağı	281
Fransız Baroku	283
Felemenk Baroku	285
İtalyan Baroku	287

**Rönesans:
On Altıncı-On Dördüncü Yüzyıllar**

Karşı-Reform	295
Kano Okulu	297
Manyerizm	299
Venedik Okulu	301
Zhe Okulu	303
Kuzey Rönesansı	305
İtalyan Rönesansı	309
Wu Okulu	313

**Ortaçağ Dünyası:
On Üçüncü-On Dördüncü Yüzyıllar**

Gotik	319
Romanesk	321
Anıtsal Manzara	323
Literati Resim Sanatı	325
Akademik Resim	327
Otonian (Otto Dönemi Sanatı)	329
Carolingian (Karolenj Sanatı)	331
Kelt Sanatı	333
Bizans Sanatı	335

**Klasik Çağ:
MS Üçüncü-MÖ Beşinci Yüzyıllar**

Roma Resim Sanatı	341
Hellenistik	343
Klasik	345
Kuzey Göçebe Sanatı	349

Önsöz

Sanatta üslup ve akımlar türlü yollarla saptanır. Bazıları benzer düşünce tarzını veya bakış açısını paylaşan kafa dengi sanatçıların bir araya gelmesiyle şekillenir. Bazıları ortak tekniklere veya temalara yönelen sanatı anlamaya çalışan tarihçilerin geçmişe dönük kurduğu gruplardır. Öte yandan tarihin yönünü değiştirme veya statükoyu pekiştirme ya da sil baştan başlama kararlılığıyla her ikisini birden reddetme çabasıyla siyasal gerekçelerden veya sosyal ya da kültürel koşullara tepki olarak doğmuş olanlar da vardır.

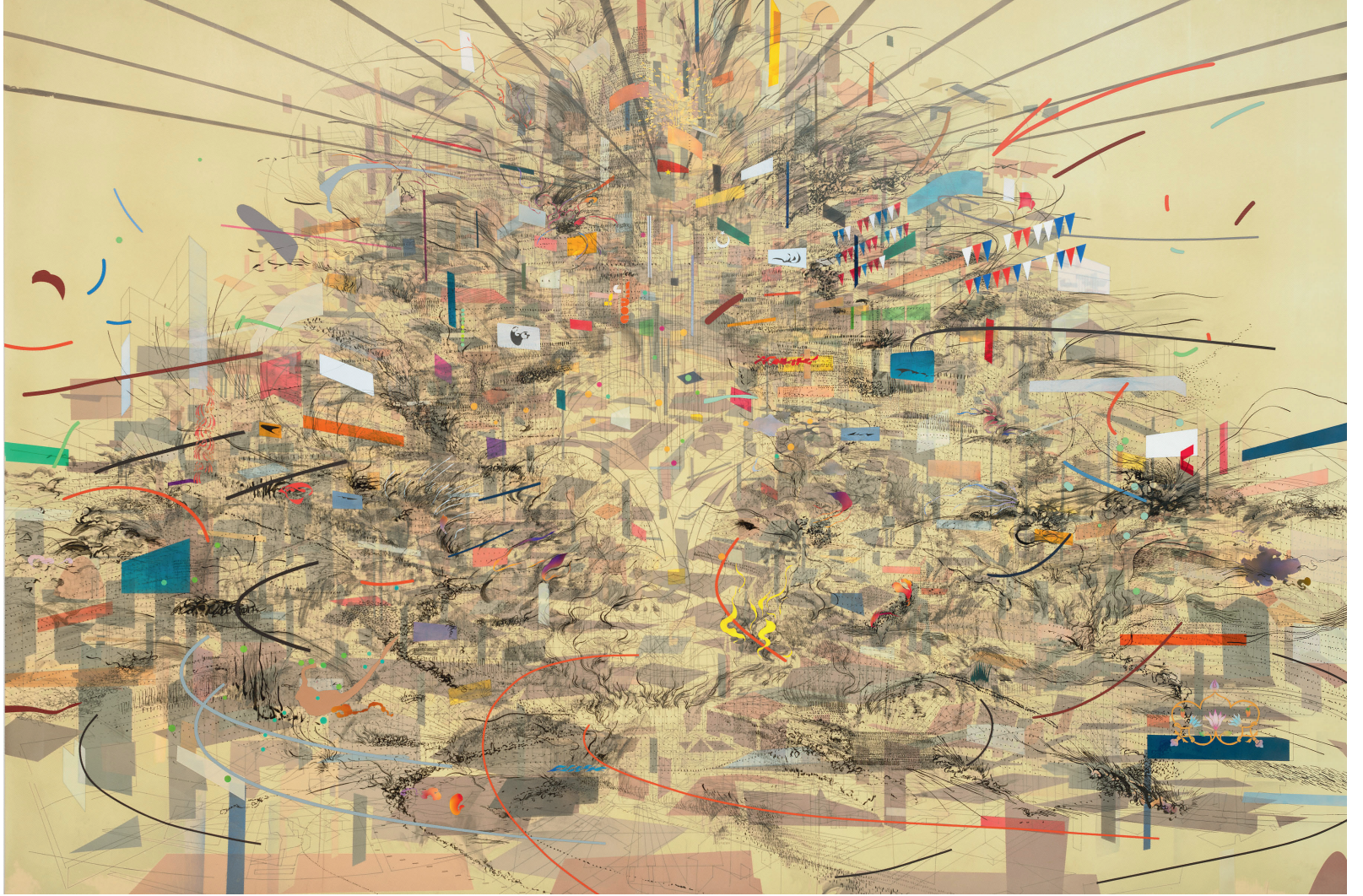
Tarih Boyunca Sanat yalnızca Batı geleneğini değil Hindistan, Çin, Japonya, Güney Amerika ve Afrika'dan yayılmış en önemli ve etkili üslupların, okullarla akımların 150 kadarını tanıtmaktadır. Günümüzden yola çıkarak zamanı geriye doğru takip eden okurlar sanatın daha önceki fikirlerle inanışları nasıl ele alıp onlarla yeniden bağlantı kurarak, daha doğrusu yeni bağlantı noktaları bularak nasıl geliştiğini keşfetmeye özendirilir. Örneğin, 1990'ların Genç Britanyalı Sanatçıları ve 1980'li yılların Neo-Geo eserlerine aşına olan biri, Jeff Koons ile Damien Hirst'ün yirminci yüzyılın başındaki Dadaizm'in yergici tutumlarıyla hazır kalıplarını ödünç aldığı, Duchamp'ın karşı-sanat tavırlarını yücelterek pazarladıklarını keşfeder. 1980'lerin ortasında Çinli sanatçılar, 1985 Yeni Dalga akımının bir kolu hem Çin hem Rusya'nın yirminci yüzyıl ortasındaki Sosyalist Gerçekçilik anlayışından aldıkları, devletin dayattığı işaret ve sembollerini alaycı bir biçimde protesto sanatında kullanmışlardı. Yirminci yüzyıl ortasındaki Soyut Dışavurumculuk'un kökleri on dokuzuncu yüzyıla, İzlenimcilik'in ressam fırçasını ilk kez gevşek tuttuğu döneme uzanır ve bugün Klasik sanatı nasıl gördüğümüzü büyük ölçüde İtalyan Rönesansı belirlemiştir.

Tarih Boyunca Sanat her bir üslup ve akımı ortaya çıktığı dönemler bağlamında incelemektedir, çünkü ürettikleri sanatı anlamının yolu sanatçıların yaşadıkları toplum ve kültürü anlamaktan geçer. Çünkü sanat tarihi açısından kültür tarihi çok önemlidir, ayrıca bütün sanat kültürel olarak kendine özgüdür. Örneğin, Kübizm'in görsel sentaksı kısmen Picasso'nun Batı geleneği dışından Afrika maskalarına duyduğu hayranlıktan esinlenilmiş, dünya çapındaki sanatçılar tarafından benimsenmiş ama bilhassa Batı'dan uzakta çalışan sanatçılarca farklı yollarla aktarılmış ve sonuçta kendi sanatsal ortamlarının ifadesi olmuştur.

Bugün durduğumuz yerden sanatın tarihine bakmak onun geniş bir disiplinler ve etkiler yelpazesinde, çoğu kez yılan gibi kıvrılarak özgürce gezindiğini gözler önüne serer. Etiyopya doğumlu Amerikalı sanatçı Julie Mehretu'nün *Deneysel Yapılaşma, İstanbul*⁽¹⁾ gibi bir çalışması günümüzün küresel toplumundaki aşırı uyarılmanın yanı sıra geçmişle bağların kaçınılmaz olmasının yansımasıdır. Avrupa ile Asya arasında duran İstanbul sırasıyla Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorluklarının başkentiydi. Bayrakları, İslami motifleri ve çok katmanlı bir eser olan Aya Sofya kilisesi/camii/müzesiyle bu karmakarışık, coşkulu modern metropol bağlamında milliyetçilik, din, sanat, spor ve siyaset temalarını mercek altına alır.

Ayrık toplumların ve sanat uygulamalarının siyasal, dinsel, ekonomik ve kültürel zaman çizelgeleri arasındaki kesişmeler sanatın kronolojik veya coğrafi bir boşlukta yaratılmadığını gösterir. Sanat tarihini anlamının doğru ya da yanlış bir yolu yoktur, disiplinin yapısını kurma ve bozmanın hep yer değiştiren kipleri durgunluğa karşı koyar. Bu kitap sanata yepyeni bir gözle bakma, çevremizi saran dünyayı yorumlamanın yollarını uyarlayıp yeniden şekillendirme çağrısıdır.

1 Julie Mehretu, *Deneysel Yapılaşma, İstanbul (Empirical Construction, Istanbul)*, 2003
Tuval üzerine mürekkep ve sentetik polimer boya,
304.8 x 457.2 cm
Museum of Modern Art, New York

1

INTERNATIONAL REPORTS

YOU MAY ANTICIPATE

- 1. [Illegible text]
- 2. [Illegible text]
- 3. [Illegible text]
- 4. [Illegible text]
- 5. [Illegible text]
- 6. [Illegible text]
- 7. [Illegible text]
- 8. [Illegible text]
- 9. [Illegible text]
- 10. [Illegible text]
- 11. [Illegible text]
- 12. [Illegible text]
- 13. [Illegible text]
- 14. [Illegible text]
- 15. [Illegible text]
- 16. [Illegible text]
- 17. [Illegible text]
- 18. [Illegible text]
- 19. [Illegible text]
- 20. [Illegible text]
- 21. [Illegible text]
- 22. [Illegible text]
- 23. [Illegible text]
- 24. [Illegible text]
- 25. [Illegible text]
- 26. [Illegible text]
- 27. [Illegible text]
- 28. [Illegible text]
- 29. [Illegible text]
- 30. [Illegible text]
- 31. [Illegible text]
- 32. [Illegible text]
- 33. [Illegible text]
- 34. [Illegible text]
- 35. [Illegible text]
- 36. [Illegible text]
- 37. [Illegible text]
- 38. [Illegible text]
- 39. [Illegible text]
- 40. [Illegible text]
- 41. [Illegible text]
- 42. [Illegible text]
- 43. [Illegible text]
- 44. [Illegible text]
- 45. [Illegible text]
- 46. [Illegible text]
- 47. [Illegible text]
- 48. [Illegible text]
- 49. [Illegible text]
- 50. [Illegible text]

OCTOBER 1984

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

22

DATE	DESCRIPTION	AMOUNT
10/1
10/2
10/3
10/4
10/5
10/6
10/7
10/8
10/9
10/10
10/11
10/12
10/13
10/14
10/15
10/16
10/17
10/18
10/19
10/20
10/21
10/22
10/23
10/24
10/25
10/26
10/27
10/28
10/29
10/30
10/31

... [Illegible text]

Bilgi Çağı:
Yirmi Birinci Yüzyıldan -
Yirminci Yüzyıl Sonlarına

İnternet Sanatı	13
İlişkisel Sanat	15
Genç Britanyalı Sanatçılar	17
İğrenç Sanat	19
'85 Yeni Dalga	21
Küba Rönesansı	23
Çağdaş Aborijin Sanatı	25
Neo-Geo	27
Postmodernizm	29
Düsseldorf Okulu	31
Yeni Dışavurumculuk (Neo-Ekspresyonizm)	33
Londra Okulu	35
Yeni Topografya	37
Arazi Sanatı	39
Feminizm	43
Video Sanatı	47

İnternet Sanatı

XXII Kış Olimpiyatları Rusya'nın Soçi kentinde yapılır	2014	Dönemin Başbakanı Tayyip Erdoğan Türkiye'de Twitter ile diğer sosyal ağları kapatma girişiminde bulunur
Ukrayna Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç görevden alındıktan ve Kırım'da referandum yapıldıktan sonra Rusya Kırım'ı topraklarına katar		
Papa XVI. Benedict istifa eder, 1294'ten beri görevi gönüllü bırakan ilk papa olur; yeni Papa Francis hem ilk Cizvit papa hem de Amerika kıtasından seçilen ilk papadır	2013	Amerikalı Edward Snowden ABD'nin kitlesel gözetleme programını sızdırır Google Çin'de sansür uyarısını kaldırır
Çin dünyanın en büyük ticaret yapan ülkesi olarak ABD'yi sollar	2012	
Rus punk müzik grubu Pussy Riot Moskova'da bir katedraldeki protesto sonrasında 'din nefreti özendiren holiganlık' ile suçlanır		
Tunus'ta hükümet karşıtı gösterilerle başlayan Arap Baharı rüzgârları Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'de rejimleri devirir, Suriye'ye iç savaş kivilcimini sıçratır	2011	
New York'ta finans bölgesi içinde yer alan Zuccotti Park'ında protestocuların toplanmasıyla Wall Street İşgal eylemi başlar ve 82 ülkeye yayılır		
	2010	Wikileaks Afganistan'daki ABD-güdümlü hükümet hakkında 2004'ten beri hazırlanmış 90 binden fazla raporu ve 250 binin üstünde gizli diplomatik yazışmayı yayımlar
UNESCO tarafından Dijital Dünya Kütüphanesi kurulur	2009	Şarkıcı Michael Jackson'ın ölümüne tepkilerle internet trafiği tarihte görülmedik boyutlara ulaşır
ABD ekonomisi daralma korkuları çekerken borsa dibe vurur; Büyük Buhran'dan bu yana en ağır küresel mali kriz sayılır	2008	
Barack Obama ilk Afrika kökenli Amerikalı ABD Başkanı olur		
Apple iPhone piyasaya çıkar	2007	
	2006	Sosyal mikro paylaşım sitesi Twitter hizmete başlar
	2005	YouTube video paylaşım sitesi açılır
	2004	Sosyal paylaşım sitesi Facebook açılır
İnternet bağlantı hisselerine yatırım çılgınlığı 'nokta-com' balonu söner, yeni kurulmuş yüzlerce şirket topu atar	2000	
	1997	Larry Page ve Sergey Brin Google arama motorunu kurar
	1990	CERN İnternetin ilk kamusal yüzü olan Dünya Çapında Ağı (World Wide Web) hizmete sokar

1990'ların başında açılan World Wide Web yeni bir çağın habercisi, küresel ağlarla bilgisayarların açtığı çığırın öncüsüydü, yakın tarihte çöken Sovyet Bloku'ndan sonra tek kutuplu dünyanın ortaya çıkışını simgeliyordu. Gelişen bir ağ olan internet kendi içinde inceleme ve deney yapılabilen, topluluk, etkileşim ve yaratıcılıkta yepyeni kategorilerin hayal edildiği bir alan haline geldi. Dijital sanat, net.sanat veya web sanat diye de anılan İnternet sanatı ise sanatçıların internete keşfedilecek, şekil verilecek ve meydan okunacak bir sanat aracı gibi yaklaşmaları sonucunda bu teknolojinin doğrudan karşılığı olarak doğdu. Evrensel olarak erişilebilir ve alabildiğine genişleyebilen bir sanat vaadi ta yirminci yüzyılın erken avangard umutlarına kadar uzanırken, İnternet sanatı bilgi çağının belirleyici araçlarını kullanmada ve başka amaca uyarlamada eşsizdir.

Bu sanatın temel özelliği bizzat teknolojiyi incelemesi ve günlük hayatın içinde görünmesidir. JODI ortaklaşa çalışmasının arkasındaki ikili Joan Heemskerk (d. 1968) ve Dirk Paesmans (d. 1965) dijital ortamlarla etkileşimde yeni kipler kurmaya çalışırken bildik yazılım, ağ tarayıcıları, arama motorları ve diğer çevrimiçi projelerle yeni araçlarla çalışmaları bozar, başka bir amaca uyarlarlar. GEO GOO'da (2008) sanatçılar aksaklık ve arızaları Google Haritalar'ın içine programlayarak çevrimiçi hizmetin simgeleriyle ikonlarını yarı soyut dekoratif bir sanat çalışmasına dönüştürürler. Bilerek hedef şaşırtıp aynı zamanda donatan böyle bir proje kolajın anarşik tarihini miras alırken (bkz: s. 160-61) diğer yandan da Hollanda Altın Çağı'na ait çok süslü haritaları çağırıştırır. (s. 278-79).

İnternetin karmaşık ve siyasallaşmış

kamusal alanında sanatçıların onun demokratik özerkliğine titizlenmeye ve korumaya çalışması şaşırtıcı değildir. I/O/D kolektifi tarafından yaratılan (1997-8) bir proje olan *Web Stalker* (ağ avcısı) kullanıcılarına giriş yaptıkları herhangi bir internet sitesinin işleyişini -HTML kodlama- açığa çıkaran alternatif bir web tarayıcı sundu. Yes Men, Dünya Ticaret Örgütü'nün resmi internet sitesini klonlayıp başka kılığa sokup bozarak hicveden, sonunda üyelerinden birini bu uluslararası kuruluşun 'temsilcisi' olarak televizyona çıkaran ünlü bir gruptur. Bunun gibi projeler sanat çalışmasıyla siyasal eylemcilik arasındaki sınırı bulandırır ve 1983'te bilgisayar programcısı ve eylemci Richard Stallman (d. 1953) tarafından kurulan Free Software Movement (Özgür Yazılım Hareketi) gibi İnternet'teki eylem gruplarının ve Wikileaks gibi daha yeni ihbarcı örgütün de tarihini hatırlatır.

İnternet sanatı bir eserin neye benzeyeceği konusunda sadece geleneksel nosyonlara meydan okumakla kalmaz, sanatçı ile izleyici arasındaki ayrımı da inceler. Bilgi 'kolaylaştırıcısı' olarak sanatçının rolü CALC kolektifi ile Johannes Gees tarafından ortaklaşa başlatılan bir çalışma olan *Communimage* (1) gibi projelere yansır. *Communimage* katılımcıları kendi resimlerini yayımlamaya çağıran, sonra da görsel bir bütün oluşturmak üzere onları birbiriyle bağdaştıran çevrimiçi bir projedir. Bu, kendi içinde ilerleyen ve kesintisiz ve ortak çalışma büyüme ve şekil değiştirmeye devam eder. *Communimage* ortaklaşa yaratıcılık için alan sunarak katılanlara internetin demokratik, birleşik bir bütün olma potansiyelini görselleştirme olanağı sağlamaktadır.

1 CALC ve Johannes Gees, *Communimage*, 1999'den beri Görsel Arayüz, 23 Mart 2014 sonrası istatistikler: 26.642 görsel, 94 ülke, 2.338 katılımcı

Letonya avro para birimine geçer ve Avro Bölgesi'nin 18. üyesi olur	2014	Belçika hangi yaşta olursa olsun ölüm döşeğindeki hastalar için ötenaziye yasal kılan ilk ülke olur
Mısır devlet başkanı Muhammed Mursi askeri darbeye alaşağı edilir	2013	
ABD Başkanı Barack Obama ikinci dönem seçilir	2012	
Kraliçe II Elizabeth Britanya tahtında 60. yılını doldurur		
BM Genel Kurulu Filistin'e gözlemci statüsü verir		
Dünya nüfusu 7 milyara ulaşır	2011	Francis Bacon'ın <i>Freud Üçlemesi (Three Studies of Lucian Freud)</i> tablosunun müzayedede 142.4 milyon dolardan satılmasıyla yeni bir rekor kırılır
İzlanda'nın Eyjafjallajökull yanardağından püsküren küller kuzey ve batı Avrupa hava trafiğini felce uğratır	2010	
Yunanistan 155 € milyarlık mali yardım paketini kabul eder ama kredi notunun yüksek riskli olarak derecelendirilmesi dünya borsalarında düşüslere yol açar		
Burma'nın muhalif siyaset kadını Aung San Suu Kyi'nin ev hapsi kaldırılır		
Bolivya, yerlilerinin kendi özerk yönetimlerini kurma hakkını kabul ettiğini duyuran ilk ülke olur	2009	
İsveç Kilisesi'ne Stockholm Piskoposu olarak atanan Eva Brunne lezbiyenliğini açıklayan ilk piskopos olur		
J.K. Rowling'in <i>Harry Potter</i> serisinin son cildi 24 saat içinde 11 milyon adet satar	2007	<i>Bhagavad Gita</i> Sanskritçe metinler ve Hintçe yorumlarla ilk kez kör alfabesiyle yayımlanır
Suudi Arabistan'da yalnızca erkek yurttaşlarına açık ilk yerel seçimler yapılır	2005	
	2004	Claire Bishop "Antagonizma ve İlişkisel Estetik" adlı yazısını <i>October</i> dergisinde yayımlar
	2002	Nicolas Bourriaud Post-Prodüksiyon (<i>Postproduction: Culture as Screenplay: How Art Reprograms the World</i>) başlıklı kitabını yayımlar
New York Dünya Ticaret Merkezi İkiz Kuleleri'ne ve Washington, DC'deki Pentagon'a terörist saldırılar düzenlenir	2001	
	1998	Nicolas Bourriaud <i>İlişkisel Estetik (Relational Aesthetics)</i> başlıklı kitabını yayımlar
Britanya Hong Kong'u Çin'e geri verir	1997	
	1996	Nicolas Bourriaud 'Traffic' sergisinin küratörlüğünü yapar

İlişkisel Sanat

'İlişkisel estetik' 1996'da Bordeaux CAPC musée d'art contemporain'de düzenlenen 'Traffic' sergisinin küratörü Nicolas Bourriaud'nun ürettiği bir terimdir: Katılımcılar (hem sanatçılar hem ziyaretçiler) arasında topluluk kurmayı kolaylaştırmak üzere enstalasyonlar ve interaktif olaylara gönderme yapar. İlişkisel estetik sanatçıları bireysel estetik düşünce nesnesi üretmek yerine ortak deneyimlerden yararlanarak yeni insan ilişkileri üretmeye çalışırlar. Bu uygulamaların kökleri daha önceki sanat akımlarıdır: Dada (s. 160-61), Kavramsal Sanat (s. 64-65), Fluxus (s. 80-81) ve Allan Kaprow'un 'Happening'leri (s. 90-91).

Rirkrit Tiravanija (d. 1961) olasılıkla İlişkisel Sanat'ın en çarpıcı çalışması olan *Pad Thai* (adı sonradan *İsimsiz/Serbest/Dingin* olarak değiştirildi; (4) adını verdiği eserinde bir sanat galerisinin deposunda ve ofisinde ne varsa hepsini sergi alanına taşıdı ve eserini arka odalarda gösterime koydu; eser seyircilere Thai mutfağının yemeklerinden pişirmekten ibaretti. Ziyaretçiler de ilkin arka odaları doldurmak, ardından yemekleri yemek ve hem sanatçıyla hem de birbirleriyle sohbet girmek suretiyle bizzat katılımcı oldular. Pierre Huyghe (d. 1962) tarafından hazırlanan *Streamside Günü* (3) gösterisi New York eyaletinde festival alayı ve kutlamadan oluşmuştu. Streamside'da yaşayan insanlar her yıl aynı kutlamayı tekrarlamak isteyebilirler. Bir bestecinin partiyonunu çalar gibi Liam Gillick (d. 1964) imzalı *Büyük Konferans Merkezi Sınır Ekranı* (2) insanlar arasındaki etkileşimlerde mimarın rolünü incelemektedir. Kısmen minimalist heykel (s. 66-69), kısmen kurumsal şirket mimarisi –kübik duvarlar ya da geçici toplantı salonları kurmada

kullanılan seyyar ekranları gözünüzde canlandırın– olan bu yapıyı Gillick sadece seyircilerin etkileşimine elverişli 'ortam veya dekor' olarak görmektedir. New York'taki Guggenheim Museum'da sergilediği *VB 35* (1) performansı için Vanessa Beecroft (d. 1969) özel tasarlanmış ayakkabılarla kristal taşlı bikini, kimileri de sadece özel tasarım ürünü ayakkabılar giymiş modellerinden kıvıldamadan durmalarını istemişti. Sergiyi ziyaret edenlerin moda tanıtım panolarını andıran figürlerle karşılaşması tekinsiz bir hava yaratsa da aslında hepsi canlı insanlardı.

İlişkisel Sanat, Tiravanija ile Gillick gibi sanatçıların sanatı demokratikleştirmek bir yana, sadece önceden beri var olan kapalı sanat dünyasını sağlamlaştırdıklarını, böylece onun içinde gizli sınıf siyasetini görmezlikten geldiklerini savunan sanat tarihçi Claire Bishop başta olmak üzere pek çok kişi tarafından eleştirilmektedir. Bishop'a göre İlişkisel sanatçı Thomas Hirschhorn (d. 1957) temelde yatan sosyal düşmanlıkları öne çıkararak bir seçenek sunmaktadır. Almanya'nın Kassel şehrinde 2002 yılında gerçekleştirilen 'Documenta 11' sergisi için Hirschhorn düşük gelirli, göçmen mahallesinin sakinleriyle çalışarak Fransız filozof Georges Bataille'ın (5) yazıları üzerinde toplu bir tartışma alanı olacak geçici bir yapı kurmuştu. Mukavva ve kereste artıklarından yapılma *Bataille Anıtı*'nın 'kendin yap' tarzındaki estetiği müze ve galerilerin salonlarında görülen zarafete inatla kafa tutmaktadır. Katılan mahalleliler anıtın derme çatma televizyon stüdyosunda Bataille'a ilişkin kanaatlerini seslendirebileceklerdi, seslendirdiler de, böylece bir yandan baktıkları sanat eserinin aynı anda parçası haline geldiler.

1 Vanessa Beecroft, *VB 35*, 1998 Performans, Solomon R. Guggenheim Museum, New York

2 Liam Gillick, *Büyük Konferans Merkezi Sınır Ekranı (Big Conference Centre Limitation Screen)*, 1998 Eloksallı alüminyum, pleksiglas, 300 × 240 × 30 cm Özel Koleksiyon

3 Pierre Huyghe, *Streamside Günü (Streamside Day)*, 2003 Performans, karışık teknik, film ve video aktarımları Marian Goodman Gallery, New York

4 Rirkrit Tiravanija, *Pad Thai*, 1990 Performans, Paula Allen Gallery, New York

5 Thomas Hirschhorn, *Bataille Anıtı (Bataille Monument)*, 2002 Enstalasyon görüntüsü, karışık teknik Documenta 11, Kassel, Almanya

1

2

3

4

5

Genç Britanyalı Sanatçılar

Genç Britanyalı Sanatçılar (Young British Artists) 1980'lerin sonu ve 1990'ların başında ortaya çıkmış, adları 1992 yılında geçmiş değerlendirilirken konmuş, 1996 yılında YBA olarak kısaltılmış bir akımın üyeleridir. Çoğu Goldsmith Sanat Akademisi'nde veya Londra Kraliyet Sanat Akademisi'nde okumuş ve koleksiyoncu Charles Saatchi'nin dikkatini çekmişti. Bu sanatçılar sonradan Saatchi'nin koleksiyonundan eserlerden derlenerek Londra, Berlin ve New York'te gösterilen fazlasıyla tartışmalı 'Sensation' (Duyular/Sansasyon) sergisine (1997-2000) katıldılar. YBA tarafından işlenen konu ve görüntüler çoğu zaman cinselliği apaçık, şiddetle veya hastalıklı bir biçimde yansıtır, öte yandan deneyim kazandıkça çalışmalarını bazı örneklerde daha ticari ama daha az meydan okur hale gelirken aykırı niteliklerini korurlar.

YBA grubunun önde gelen üyesi Damien Hirst (d. 1965) 'Freeze' başlıklı ilk sergisinin küratörlüğünü 1988 yılında yaptı. Şimdilerde eserlerine dünyada en yüksek fiyat verilen bir sanatçı olarak nam salmasını Hirst öncelikle formaldehit dolu camekânlarda sergilediği hayvan leşleri serisi gibi eserlerinin şoke edici yanına borçludur. Piyasayı iyi takip ettiği bilinen Hirst sanat simsarını aradan çıkararak eserlerini sık müzayede evlerinde doğrudan satan ilk sanatçıydı. Duchamp'a yaklaşan bir çizgide tasarladığı *Yaşayan Birinin Zihninde Ölümün Fiziksel Olanaksızlığı* (4) çalışması bulunmuş bir objeyi, bu örnekte Hirst'ün yakalanıp içinin doldurulmasını sipariş ettiği erişkin bir köpekbalığını sergilemektedir. Jake ve Dinos Chapman (sırasıyla d. 1966 ve 1962) da kuralları çiğneyen konular işlemeleri bakımından benzer şekilde dikkat çekerler. *Zigotik İyme, Biyogenetik Tekrar Katlaştırılmış Libidinal Model* (5) adını verdikleri çalışmalarında spor ayakkabılardan başka bir şey giymeyen mankeni andıran figürleri rahatsız edici hibrit insanlar yaratmak üzere birleştirilmiştir. Pop Art (s. 76-77) ve grotesk

alanlarına geçen figürler aşırı cinselleştirilmiş ve küçük yaştadır; kasık bölgelerinden üreme organları çıkarılırken burunları dikleşmiş falluslara, ağızları bedeninin açık deliklerine dönüştürülmüştür.

Genç Britanyalı Sanatçılar arasındaki kadınların çoğu tıpkı 1970'lerde kendilerinden önce gelen kadın sanatçılar gibi (s. 42-45) kadına yönelik görgü kurallarına meydan okurlar. Tracey Emin'in (d. 1963) heykelleriyle enstalasyonları kendi yaşadığı cinsel deneyimlerle bunalım nöbetlerinin itirafıdır, diğer eserleri de on üç yaşındayken uğradığı tecavüzü ele alır. *Yattığım Herkes 1963-1995* (1) çalışması kendi dikip doğduğundan beri gerçekten birlikte yattığı, otuz ikisi sevgilisi olan 102 kişinin isimleriyle işlediği bir kamp çadırından ibarettir. Çadırın içindeki samimi ortama göz atan izleyici sanatçının ruhuna ve cinselliğine de bakış atma olanağı bulur. Sarah Lucas'ın (1962) *İki Yağda Yumurta ve Bir Kebap* (2) çalışması Dadaizm'i (s.160-61) ile Sürrealist (s.150-53) objeleri çağırıştırır. Masanın üstünde ortamın fotoğraf reproduksiyonuyla birlikte üç çeşit malzeme durur. Başlık ve görseller kadın memeleriyle cinsel organlarına gönderme yapan kaba argodan türetilmiştir. Lucas'ın diğer yiyecek heykelleri de benzer biçimde mobilya üstünde insan anatomisiyle cansız nesnelere bulandırdığı kadın ve erkek üreme organlarını acayip ama gülünç bir şekilde tasvir eder.

Rachel Whiteread (d. 1963) Genç Britanyalı Sanatçılar içerisinde daha düşündürücü bir figür sunmaktadır. *Ev* (3) adlı çalışmasında Londra'nın East End mahallesinde bir evin içini sulu betonla doldurur. Malzeme kuruyunca çatısıyla duvarları çıkarır ve geriye evin negatif iç mekânını bırakır. Ortaya çıkan sonuç, civardaki bütün evler yıkıldığı için caddenin boş olan tarafında tekin olmayan ve sade bir anıttır. *Ev* de yerle bir edilmeden hemen önce 1993'te sanatçı seçkin Turner ödülüne layık görüldü.

- Tracey Emin, *Yattığım Herkes, 1963-1995 (Everyone I Have Ever Slept With 1963-1995)* 1995 El dikişli çadır, şilte ve ışık, 22 × 245 × 214 cm Kül oldu
- Sarah Lucas, *İki Yağda Yumurta ve Bir Kebap (Two Fried Eggs and a Kebab)*, 1992 Masa, sahanda yumurta, kebab, fotoğraf, 151 × 89.5 × 102 cm Sadie Coles HQ, Londra
- Racheal Whiteread, *Ev (House)*, 1995 İnşaat malzemeleri ve alçı, H: c.10 m Yıkıldı

- Damien Hirst, *Yaşayan Birinin Zihninde Ölümün Fiziksel İmkânsızlığı (The Physical Impossibility of Death in the Mind of Someone Living)* (yandan görünüş), 1991 Cam, boyalı çelik, silikon, misina, köpekbalığı ve formaldehit çözelti, 217 × 542 × 180 cm Özel Koleksiyon
- Jake ve Dinos Chapman, *Zigotik İyme, Biyogenetik Tekrar Katlaştırılmış Libidinal Model (Zygotic Acceleration, Biogenetic De-Sublimated Libidinal Model)* (Büyütülmüş × 1000), 1995 Fiberglas, reçine, boya, peruk ve spor ayakkabısı, 150 × 180 × 140 cm White Cube, Londra

2007	Damien Hirst <i>Tanrı Sevgisi (For the Love of God)</i> işini sergiler: Elmaslarla kaplı 50 milyon sterlinlik platinden insan kafatası
2004	Charles Saatchi'nin deposunda çıkan yangında, Tracey Emin'in <i>Yattığım Herkes (Everyone I Have Ever Slept with)</i> çalışması dahil koleksiyonunda bulunan pek çok eser kül olur
1998	Chris Offili Turner Ödülü'nü kazanır
1997	Charles Saatchi'nin Londra Kraliyet Akademisi'ndeki 'Sensation' sergisinde 'Young British Art' (Genç Britanyalılar Sanatı) geniş kitlelere tanıtılır
1996	Chris Offili Turner Ödülü'nü kazanır
1995	Damien Hirst Turner Ödülü'nü kazanır
1994	Nelson Mandela Güney Afrika Devlet Başkanı seçilir
1993	Bill Clinton'ın birinci dönem ABD Başkanlığı başlar
1991	Maastricht Anlaşması yürürlüğe girer, Avrupa Birliği kurulur
1990	Sovyetler Birliği resmen dağılır
1990-93	NASA Hubble Uzay Teleskobu'nu dünyanın yörüngesine fırlatır
1990	Sanat piyasasında fiyatlar küresel daralmanın etkisiyle %55 oranında düşer
1990	'Modern Medicine' sergisi Londra'nın güneyinde bir depoda açılır; ressam Francis Bacon ilk kez sergilenen Damien Hirst'ün <i>Bin Yıl (A Thousand Years)</i> heykeline hayran kalır
1988	Damien Hirst Londra Docklands'deki Liman İşletmesi'nin binasında 'Freeze' sergisini açar
1987	Ekonomik bolluğun sona erdiği ve daralmanın başladığı dönemde dünya borsaları çakılır

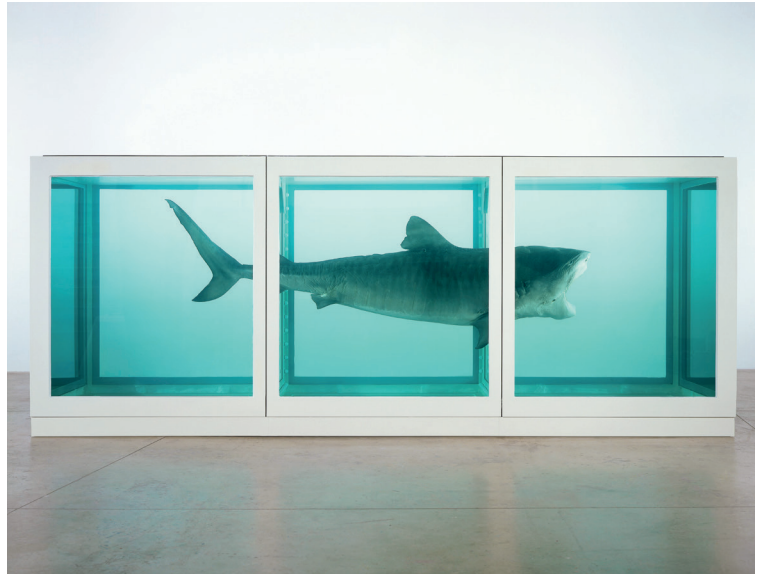
1

2

3

4

5

İğrenç Sanat

	2006	Model Luisel Ramos anoreksiden ölür. Ardından Madrid ve Milano Moda Haftaları'nda 'sıfır beden' yasağı getirilir
George W. Bush'un birinci dönem ABD Başkanlığı başlar	2001	
	1996	Deli dana hastalığı 'Bovın spongiform ensefalopati' Birleşik Krallık'ta görülür
	1995	Tokyo metrosundaki sarin gazı saldırısı ondan fazla insanı canından eder
Soğuk Savaş resmen sona erer	1992	
Güney Afrika apartheid yasalarını kaldırır	1991	
Çöl Fırtınası Harekatı, ABD öncülüğünde Kuveyt'i ilhak eden Irak'a karşı savaş	1990-91	
	1989	North Carolina'da teşhir edilen <i>Çişli İsa (Piss Christ)</i> Kongre'de tartışmayı körükler. National Endowment for the Arts (Ulusal Güzel Sanatlar Vakfı) için ayrılan bütçede kısıntıya gidilir
DNA ilk kez suç kanıtlamada kullanılır	1987	ACT UP (Gücü Açığa Çıkarmak AIDS Koalisyonu) New York'ta LGBT Merkezi'nde kurulur
'Lyon Kasabı' Nazi Klaus Barbie ömür boyu hapis cezasına çarptırılır		
Filipinler Devlet Başkanı Ferdinand Marcos 21 yıldan sonra çekilmeye zorlanarak iktidardan indirilir	1986	
	1985	Etiyopya'da kuraklık; Temmuz'da yapılan Live Aid konseri basının soruna dikkatini çeker
	1984	Robert Gober'ın <i>Değişen Bir Resmin Slaytları (Slides of a Changing Painting)</i> adlı ilk kişisel sergisi New York'ta Paula Cooper Gallery'de açar
	1981	İlk AIDS vakası ABD'de CDC (Hastalık Kontrol Merkezleri) tarafından rapor edilir

1993'te Whitney Museum of American Art'ta açılan 'İğrenç Sanat' sergisi 1980'ler ve 1990'ların sanatında iğrenmeyi yüceltmmişti. İğrenç Sanat önceki temel sanat akımlarında onlarca yıl görmezlikten gelinen insan bedenini yeniden mercek altına yatırıyordu: Pop Art (s. 76-79), Minimalizm (s. 66-69), Kavramsal Sanat (s. 64-65) ve Postmodernizm (s. 28-29) içgüdüsel bedeni büyük ölçüde yok saymıştı. Fakat beden geri döndükten sonra artık Antik Yunanlılara kadar uzanan Batı'nın figüratif heykellerinde geleneksel olarak görülen idealleşmiş beden değildi. Bu yeni beden karamsar, hastalıklı, pis, yaralıydı, tek kelimeyle İğrenç. Sanatta benimsendiği şekliyle iğrenme Fransız psikanalist Julia Kristeva'nın *Korkunun Güçleri* (1980) kitabından ödünç alınan bir kavramdı. Kristeva'ya göre iğrenme dünyayı sınıflandırmada kullandığımız iç/dış, hayvan/insan, canlı/cansız ve yaşam/ölüm gibi sınırlar ihlal edildiğinde duyduğumuz uzaklaşma ve tiksindirici (ayrıca bkz: s. 86-87)

Aslında İğrenç Sanat'ta bedene ait olanla beden dışındaki arasına kesin sınırlar çizmek zordur. Kiki Smith (d. 1954) imzalı *Öykü* (1) galerinin yerlerinde hayvan gibi dört ayak üstü emeklerken görünen gerçek boyutta bir kadın heykeldir. Kalçalarına yapay dışkı sıvanmışken, arkasından yaklaşık 3 metrelik uzun bir kuyruk misali dümdüz bir çizgi halinde kaka uzanır. Smith'in emekleyen figürü hayvan mı, yoksa insan mı? Kakası bedeninden mi geliyor, yoksa onun dışında mı? Benzer soruları Robert Gober (d. 1954) *İsimsiz* (4) çalışmasında sorar. Hem erkek hem kadın gövdelerinin özelliklerini taşıyan torbaya benzeyen form, insan ve nesne arasındaki ayrımı birbirine karıştırır, bu karışıklık

aşırı gerçekçi balmumu heykelde sahici insan saçı kullanılmasıyla pekiştirilen bir karışıklıktır. Paul McCarthy (d. 1945) *Pipoburunlu Pinokyo'nun Evindeki İki İlem* (2) adını verdiği performansında 1960'ların Pop sanatıyla İğrenç Sanat'tan sapkın bir melez yaratır. Walt Disney'in Pinokyo kılığına giren sanatçı fallik boru burnunu kan, dışkı ve meni gibi beden sıvılarıyla atıklarını çağrıştıran ketçap, çikolata sosu ve mayonez gibi çeşnilere sokmak suretiyle popüler simgeyi kirletir. Kostümlü sanatçı çoğu zaman birlikte görüldüğü kukladan ayırt edilemez.

İğrenç Sanat Amerika Birleşik Devletleri'nde sanatın dinci sağcılarının sansürüne uğradığı kültür savaşlarının doruğuna çıktığı sıralarda doğdu. Senatör Jesse Helms gibi politikacılar Robert Mapplethorpe (1946-89) ve Andres Serrano (d. 1950) gibi eşcinsel görseller üreten sanatçılara ve kâfir diye algıladıkları görüntülere karşı kampanya başlatmışlardı. Sağcılar ABD'nin sanat çalışmalarına mali destek sağlayan kuruluşu Ulusal Güzel Sanatlar Vakfı'na yeni kısıtlamalar getirilmesini sağlamakta başarılıydılar. Tartışmaların merkezinde Serrano'nun *Çişli İsa* (3) adlı çalışması vardı. Fazlasıyla estetikleştirilmiş fotoğrafta ilahi kızıl ışıkla aydınlanmış çarmlı aslında sanatçının idrarına batmıştır. Bu çalışma Serrano'nun portföyünde yer alan kan, meni, idrar ve süt fotoğraflarının tipik bir örneğidir. Burada önemli olan kültür savaşları ve İğrenç Sanat'ın ABD'deki AIDS hastalığının arttığı döneme rastgelmesidir. Tensel sınırlardan duyulan korku kadar homofobi de almış başını yürüyordu. Bazı sanatçılar bilinçli olarak eserlerinde AIDS sorununu işlerken, bazıları da hiç ele almıyorlardı; ama hangisi olursa olsun çağrışımlar kaçınılmazdı.

1 Kiki Smith, *Öykü (Tale)*, 1992
Balmumu, mikro-kristalline mum, pigment, kâğıt hamuru, 410 × 60 × 60 cm
Özel Koleksiyon

2 Paul McCarthy, *Pipoburunlu Pinokyo'nun Evindeki İki İlem (Pinocchio Popenose Household Dilemma)*, 1994
Performans, video, tahta, boya, masa, plastik tabak, yemek, dolgu oyuncak, Pinokyo kostümü, lateks maske
Collection Contemporary Art Fundación la Caixa, Barcelona

3 Andres Serrano, *Çişli İsa (Piss Christ)*, 1987
Sibakrom baskı, 152 × 101 cm
Paula Cooper Gallery, New York

4 Robert Gober, *İsimsiz (Untitled)*, 1990
Balmumu ve insan saçı, 61 × 39.5 × 30.5 cm
Matthew Marks Gallery, New York